

Primerjava jezikovnopolitičnega okvira in jezikovnih pravic narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji in Kraljevini Švedski

Študija primera na podlagi pregledane zakonodaje

Barbara Kopač

Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Univerza v Ljubljani
Faculty of Arts, Department for Slovene Studies, University in Ljubljana
barbi.uppsala636@gmail.com

Prispevek obravnava vprašanje narodnih jezikovnih manjšin, pri čemer izpostavlja njihov jezikovnopolitični okvir. Jezik je namreč danes eden temeljnih kazalnikov etnične pripadnosti in kot takšen igra podobno vlogo v mednarodni skupnosti kot nekdaj veroizpoved. Z vlogo jezika znotraj manjšinskega vprašanja so se in se še danes ukvarjajo vse pomembnejše evropske in mednarodne institucije (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, Svet Evrope, Evropska unija in druge). Države in omenjene institucije so s sprejemanjem novih dokumentov o varstvu narodnih manjšin in uveljavitvijo mehanizmov za njihovo uresničevanje pokazale, da mednarodni mir in stabilnost vsekakor neodtujljivo povezujejo z urejenim položajem manjšin.

Ključne besede: varstvo manjšin, mednarodna skupnost, manjšinsko vprašanje, Republika Slovenija, Kraljevina Švedska

Comparison of Language Policy Framework and Linguistic Rights of National Minorities in the Republic of Slovenia and the Kingdom of Sweden

Case study based on a review of legislation

The overall topic of this article is national linguistic minorities, within which it focuses primarily on their language policy framework. Language is one of the key indicators of ethnic affiliation

and, as such, its role in an international community is as significant as the role of religion in earlier times. Its role within the minority question is studied by European and international organizations (Organization for Security and Co-operation in Europe, Council of Europe, European Union and others). The states and institutions mentioned above have issued new documents on minority protection and treaties on its implementation, which clearly shows that international peace and stability represent an inalienable part of minority status.

Narodne, rasne, verske, etnične in jezikovne manjšine so skozi celotno zgodovino sodobne mednarodne skupnosti predstavljale eno tistih vprašanj, s katerimi so se ukvarjali različni subjekti mednarodnih odnosov. Manjšinska vprašanja so posledično sooblikovala mednarodno skupnost, njihov pomen pa se skozi zgodovino ni pretirano spreminjal. Tudi v obdobju po hladni vojni, ko so prej obstoječe večnacionalne države nadomestile nove, enonacionalne države, so se z manjšinsko problematiko še vedno ukvarjale vse pomembnejše evropske in mednarodne institucije (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi – OVSE, Svet Evrope – SE, Evropska unija – EU in druge). Države in omenjene institucije so s sprejemanjem novih dokumentov o varstvu narodnih manjšin in uveljavitvi mehanizmov za njihovo uresničevanje pokazale, da mednarodni mir in stabilnost neodtujljivo povezujejo z urejenim položajem manjšin.

Vendar pa se moramo pred poglobitvijo v termin zaščita manjšin ustaviti ob pojmu »manjšina«. Kaj je manjšina in kako jo pojmovati? Vsa ta vprašanja so seveda legitimna, vendar enovitega odgovora nanje ni mogoče podati, saj enotna definicija, kaj manjšina je, ne obstaja. Obstajajo dokumenti, ne pa tudi enotna opredelitev. Ta luknja v "univerzalnem zakonu" dopušča, da vsaka država po svoje opredeljuje manjšino, njene lastnosti in sam obseg, hkrati pa pogloblja diskriminatorno pojmovanje manjšinskih skupnosti, kar posledično onemogoča sestavo enovite opredelitve termina. Z zanašanjem le na lastno interpretacijo pa je pravzaprav nemogoče objektivno in nediskriminatorno zaobjeti vse, kar manjšinska skupnost predstavlja.

Metodološki okvir

Čeprav se pričujoč prispevek osredotoča predvsem na jezikovni in politični okvir varstva manjšin, pa mimo pravnih razsežnosti ne moremo, saj je

položaj (avtohtonih) narodnih skupnosti v Sloveniji in položaj (jezikovnih) manjšinskih skupnosti na Švedskem urejen s posebnimi mednarodnopravnimi pogodbami (Klopčič 2006, 59).

Slovenska nacionalna zakonodaja ponuja osnovo za implementacijo manjšinskih pravic že v primarnem državnem aktu, tj. v Ustavi,¹ medtem ko švedska ustava² temu poglavju ne namenja posebne pozornosti, daje pa toliko večji poudarek na mednarodne akte, med katerimi najbolj izstopata multilateralni pogodbi, ki predstavljata osnovo za uresničevanje manjšinskih pravic v mednarodnem prostoru – Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin (v nadaljevanju Okvirna konvencija SE) in Evropska listina Sveta Evrope o regionalnih ali manjšinskih jezikih (v nadaljevanju Listina o manjšinskih jezikih).

Oris in konceptualizacija problema

Cilj prispevka je na podlagi pregledane zakonodaje pojasniti delovanje sistema varstva (avtohtonih) narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji (RS)³ in v Kraljevini Švedski (KŠ) ter opredeliti vlogo jezika oziroma jezikovne politike v samem procesu. Jezik namreč igra pomembno vlogo pri oblikovanju in ohranjanju etničnih skupnosti, tako narodov kot narodnih manjšin (Roter v Komac 2007, 302). Gre za temeljni kazalnik etnične pripadnosti ter hkrati za močno vidno sestavino solidarnosti neke skupnosti (King 1997, 493–4). Jezik je na prehodu v novo tisočletje igral podobno vlogo kot nekdanj veroizpoved, v času, ko so bile v mednarodni skupnosti pomembnejše verske razlike oziroma ko je bila vez med suverenom in njegovimi podaniki v prvi vrsti verske narave (Roter 2001), danes pa se njegova vloga postopoma spreminja.

Raziskovalno vprašanje

Članek vseskozi izhaja iz naslednjega raziskovalnega vprašanja: *Ali zanimanje pravice do uporabe lastnega jezika vodi v izgubo etnično-jezikovnega vidika družbe?*

- 1 Ustava Republike Slovenije (RS), sprejeta 23. decembra 1991, v veljavi od 28. decembra 1991.
- 2 Ustava Kraljevine Švedske – Sveriges grundlagar, sprejeta 1974, v veljavi od 1. januarja 1975.
- 3 Ustava RS kot avtohtoni narodni skupnosti opredeljuje le italijansko in madžarsko narodno skupnost. Na slovenskem območju imamo sicer tudi pripadnike romske narodne skupnosti, vendar le-ta v Ustavi ni določena kot avtohtona.

Jezik je neodtujljiv element vsake družbe. Je nekaj, kar jo opredeljuje, kar jo določa. Družba je brez jezika osiromašena do te mere, da je težko govoriti o kakršnikoli identiteti. A družba, predvsem sodobna, pravzaprav že v osnovi prepleta več različnih identitet in jezikov. Ali je govora o talilnem loncu ali zgolj o kulturni heterogenosti. V kolikor takšni družbi od vzamemo en jezikovni element, se (delno) spremeni tudi identiteta družbe. Vprašanje je le, v kolikšni meri.

Kulturni vidik družbe, poleg jezika, sestavlja še mnogo drugih elementov – vrednote, izročila, miselne in vedenjske vzorce, umetnost, književnost, način delovanja skupnosti ter samo udejstvovanje v skupnosti. Vsi ti elementi so del zgodovinskega spomina skupnosti, sestavljajo njeno kolektivno zavest (Heraud 1996, 55). A jezik kot eden izmed konstitutivnih elementov družbe vendarle izstopa. Je namreč sredstvo, s katerim se prenaša izročilo, je sredstvo sporazumevanja, je sredstvo, s katerim se udejanja književnost. Heraud (prav tam) meni, da na Zemlji ne bi obstajala niti ena etnija, v kolikor bi vsi govorili le en jezik. Kar je dobro desetletje prej izpostavil že Južnič (1983, 19), ko je dejal, da je jezik pomemben pokazatelj različnosti, da človeka zaznamuje in da opredeljuje tudi njegov položaj v družbi. Kolikšen delež identitet bi se torej ohranil, če bi družbi odvzeli en, dva ali več jezikovnih elementov?

Uporabljeni metodološki pristopi

Metodološki pristop k področju preučevanja je interdisciplinaren. Uporabljeni so koncepti in metode, ki jih poznamo v znanosti o mednarodnih odnosih, mednarodnem pravu in družbenem jezikoslovju. Šele z njihovo sintezo je mogoče ustrezno odgovoriti na zastavljeno raziskovalno vprašanje.

Obstoj narodnih manjšin

Izraz manjšina se je uveljavil kot skovanka za označevanje domnevno problematične narave etničnih oziroma narodnih manjšin (Roter 2014, 17). Manjšine naj bi namreč predstavljale problem z nacionalnimi in mednarodnimi razsežnostmi – ne le danes, že v obdobju pred prvo svetovno vojno (Macartney 1934; Barker 1951, 56–7; Claude 1955; Chaszar 1988; Jackson Preece 1998). Ker so pojmovane kot (zelo) verjetna ovira pri izgradnji in ohranjanju nacionalnih držav, so razumljene kot problematične entitete v državah, saj naj bi ogrožale trdnost in stabilnost samih držav (Tilly 1975;

Gellner 1983; Ra`anan et al. 1991; Hobsbawm 1992). Brown (1996) na podlagi zapisanega trdi, da se manjšinska problematika ne dotika le mednarodne varnosti, temveč tudi mednarodnega reda, norm in prava.

Manjšinske skupnosti so nastajale kot stranski proizvod oblikovanja mednarodnega sistema, kot trdi Petra Roter (2014, 90), in sicer predvsem pri velikih konfliktih oziroma vojnah, vključno s tridesetletno vojno v prvi polovici sedemnajstega stoletja, z napoleonskimi vojnami, vojnami na Balkanu ter z obema svetovnima vojnama. S premikanjem državnih meja, z nastajanjem, razpadanjem ali preoblikovanjem držav in njihovih zunanjih meja se je spreminjala tudi verska, jezikovna, etnična oziroma narodna identiteta prebivalstva v teh državah (prav tam). Vendar omenjena heterogenost nikoli ni bila obravnavana oziroma razumljena kot dejavnik stabilnosti, temveč prej obratno – dojeta je bila kot problem, kot razlog za interes drugih držav za vzpostavljanje »pravega stanja«, za vrnitev »pravega« prebivalstva, hkrati pa tudi kot razlog za izražanje interesa za dobrobit manjšinskega prebivalstva v drugih državah, torej za vmešavanje v notranje zadeve držav z manjšinami (prav tam).

Skozi leta se je pojmovanje manjšin spreminjalo. Stalno meddržavno sodišče (*Permanent Court of International Justice* – PCIJ, pozneje preimenovalo v Meddržavno sodišče – *International Court of Justice* (ICJ)) leta 1930 kot manjšinsko skupnost opredeli skupino ljudi z lastno tradicijo, rasno, versko in jezikovno osnovo ter z željo po ohranjanju teh običajev in tradicij. Memorandum Generalne skupščine Združenih narodov (GS ZN) v letu 1950 zgornji opredelitvi doda še pridevnik »specifična« – gre torej za specifično skupnost, ki se razlikuje od prevladujoče skupine v državi (v Smith 1991). V letu 1971 posebni poročevalec Organizacije Združenih narodov (OZN), Francesco Capotorti (Capotorti 1979), kot manjšino označi manjštevnično skupino državljanov v nedominantnem položaju, ki ima drugačne etnične, verske ali jezikovne značilnosti kot dominantna skupina v tej državi, in ki kaže znake medsebojne solidarnosti v ohranjanju kulture, dediščine, religije in jezika (lahko tudi samo implicitno) – migranti, delavci (migranti), tujci in priseljenci ne spadajo zraven, niti dominantne skupine (27. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah). Capotorti (1979) pri opredeljevanju doda še pet obveznih konstitutivnih elementov za opredelitev neke skupnosti kot manjšinske – ta skupina mora živeti znotraj določene države, biti mora v manjšini, pripadniki morajo biti državljani države, v kateri bivajo, njihove značilnosti morajo

odstopati od povprečja, poleg tega pa mora obstajati želja po ohranjanju lastne tradicije in običajev.

Petrič v letu 1977 manjšinske skupnosti označi kot skupine ljudi določenih obeležij, bodisi narodnih, rasnih, etničnih ali jezikovnih, katerih položaj zahteva posebne ukrepe, skrb in pomoč, da bi lahko živeli enako-pravno z drugimi prebivalci in ohranjali svojo narodnostno, kulturno in podobno identiteto (Petrič 1977). Jules Deschênes v letu 1985 poda podobno opredelitev, ki jo je v letu 1971 podal že Capotorti (1971) – razlika je predvsem v tem, da Deschênes (1985) uporablja izraz občani države (*citizens*), medtem ko se Capotorti poslužuje izraza državljani (*nationals*) (v Petrič 2010).

V prispevku je podanih le nekaj opredelitev, ki so dejansko kazale potencial, vendar pa se zaradi nestrinjanja držav glede opredeljenih kazalcev niso uveljavile. Državam je tako pri opredeljevanju manjšinskih skupnosti še vedno dopuščena precejšnja svoboda.

Jezikovne manjšine

Petrič (1977, 91) meni, da so jezikovne manjšine, ki se podajajo na pot promocije lastnega jezika, v okviru etničnih študij ponavadi obravnavane kot etnične manjšine (in ne prav posebej kot jezikovne manjšine), posebne skupnosti ali celo narodi. Kljub vsemu pa ima jezik osrednjo vlogo pri oblikovanju tovrstnih skupnosti in hkrati pri posameznikovem opredeljevanju pripadnosti tej skupnosti. Ljudje, ki govorijo isti jezik, so po Petriču (2010) med seboj namreč precej bolj povezani kot tisti, ki pripadajo istemu družbenemu razredu, ideološkemu prepričanju ali poklicu.

V odnosu med etnično skupnostjo in jezikom gre torej za tesno vez, znotraj katere sta elementa soodvisna – eden brez drugega ne moreta obstajati. Slovenski jezik je bil namreč v zgodovini »tista določnica, po kateri je narod meril svojo vitalnost« (Roter 2008), in pomeni še danes, zlasti na obrobju slovenskega etničnega prostora, enega pomembnih znakov slovenske identitete. Enako velja tudi za italijanski in madžarski jezik, ki sta na slovenskem območju tudi ustavno obravnavana kot manjšinska jezika. Z uporabo omenjenih jezikov je italijanski oziroma madžarski skupnosti omogočeno ohranjanje lastne (italijanske oziroma madžarske) identitete tudi izven meja matične države (Komac in Roter 2015).

Ko vprašanje uporabe lastnega jezika znotraj tuje kulture obravnavamo s primordialističnega vidika, opazimo, da tovrstni pristop v odnosu do etnične (jezikovne) pripadnosti temelji na prepričanju, da imajo vsi pr-

ipadniki etnične manjšine skupno poreklo. V tem primeru je to poreklo resnično (ne zgolj namišljeno) in trenutno predstavlja osnovo razumevanja odnosa med slovensko večino in italijansko oziroma madžarsko manjšino na ozemlju RS. Zagovorniki primordializma vidijo etničnost kot fiksno in kulturno podedovano, hkrati pa ji pripisujejo tudi neprostoovoljnost (Škraba 2007, 18). Kritiki smeri pa opozarjajo, da je ravno ta element neprostoovoljnosti tisto, kar ne dopušča možnosti, da bi bili ti ključni elementi etnične skupine zgodovinsko pogojeni in kulturno ustvarjeni. Prav tako menijo, da primordializem ne ponuja primerne razlage, zakaj se meje etničnih skupin spreminjajo (prav tam).

Študija primera: Republika Slovenija in Kraljevina Švedska

Mednarodne norme glede manjšin so se razvijale skozi celotno zgodovino sodobne mednarodne skupnosti, in sicer kot odraz prevladujočega (dominantnega) odnosa do nedominantnih skupnosti oziroma manjšin (Roter 2014, 10). Sodobna mednarodna skupnost je heterogena, nanjo in na mednarodne odnose znotraj nje pa vplivajo različni akterji, tudi manjšine. Vendar pa so še vedno suverene, neodvisne države tiste, ki sprejemajo mednarodnopravne norme, vključno z normami glede varstva narodnih manjšin (prav tam). V takšni mednarodni skupnosti so torej manjšine v primerjavi z državami v neenakopravnem položaju, zato se po pomoč in zaščito zatekajo k svoji etnično sorodni državi, če le-ta obstaja.

Republika Slovenija

Ozemlje, na katerem je v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja nastala samostojna Slovenija, ni bilo nikoli etnično homogeno. S premikanjem političnih meja se je njihov obseg spreminjal, vendar pa so manjšinske narodne skupnosti na slovenskem vedno obstajale (v manjšem ali večjem obsegu) (Komac 1999, 5). Podrobnejše definicije populacij, ki naj bi sodile pod režim manjšinskega varstva, ni mogoče podati na povsem nediskriminatoren način. Pristopov je toliko, da je edino, o čemer se lahko strinjamo – kot navaja Komac (v Komac in Zagorac 2002, 17) – le to, da je vsem le malo skupnega.

Slovenska ustava v določenih členih omenja narodne skupnosti, posredno pa so prek ustave v določenem obsegu zavarovane tudi pravice skupnosti, ki niso priznane kot narodne (primer romske skupnosti) (Žurej 2004). Tudi status uradnega jezika ureja ustava, in sicer v svojem 11. členu,

ki se glasi: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.« Ob obravnavi manjšinskih pravic in pravic, ki jih izvajamo iz jezika, je treba upoštevati še 14., 61. in 62. člen Ustave. Za svobodo izražanja, kamor sodi tudi svoboda izražanja prek medijev in kjer so posredno zaščitene tudi manjšine, pa je pomemben še 39. člen ustave RS, ki zagotavlja svobodo izražanja. Posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti so omenjene v 64. členu, medtem ko 65. člen izpostavlja položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji.⁴ Pri upoštevanju oziroma določanju manjšinskih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti ima pomembno vlogo tudi Zakon o samoupravnih skupnostih v Republiki Sloveniji, medtem ko ima največjo težo pri določanju pravic pripadnikov romske skupnosti Zakon o romski skupnosti iz leta 2007.⁵

Kraljevina Švedska

Cilj švedske manjšinske politike je varovati narodne manjšine ter krepiti njihovo moč, hkrati pa jim omogočati dejanski vpliv na uveljavljanje in ohranjanje manjšinskih jezikov. Na Švedskem so kot narodne manjšine priznani Judje, Romi, Sami, švedski Finci ter Tornedali. Manjšinski jeziki, ki jih skupine uporabljajo, so jidiš, laponski jeziki, romska narečja, finščina in meänkieli (Parkvall 2009). Manjšinska politika na Švedskem je bila kot samostojno politično področje osnovana v letu 2000, na podlagi odločitve Riksdag-a⁶ v letu 1999 za ratifikacijo Okvirne konvencije SE in Listine o manjšinskih jezikih. Stebri manjšinske politike so bili postavljeni tudi z vladnim Zakonom o narodnih manjšinah na Švedskem (1998/99:143). Priznanje manjšinskih jezikov pomeni, da so ti jeziki že del švedske kulturne dediščine (Runblom 1995).

Politika in načela pluralizma so pomenila zlom švedske tradicije, saj so se do začetka devetdesetih let načeloma vsi priseljenci zelo hitro prilagodili in osvojili švedsko kulturo. Tako poprej ni bilo govora o švedski heterogenosti, saj je bila država precej močna zavezana tradiciji homogenosti (Gustavsson in Runblom 1995, 208). Treba je poudariti, da so nove kulture sicer vplivale na švedsko gospodarstvo, vendar so bili ti vplivi bolj ali manj kratkoročni oziroma se niso obdržali dovolj dolgo, da bi lahko zamajali ste-

4 Vsi omenjeni členi izhajajo iz Ustave Republike Slovenije.

5 Zakon o romski skupnosti, sprejet 30. marca 2007, v veljavi od 28. aprila 2007.

6 Švedski parlament.

bre švedske kulturne enotnosti – na primer, ko so v poznem osemnajstem stoletju na Švedsko prišli Judje, so sicer pustili pečat na gospodarstvu, vendar so se tako hitro prilagodili novemu okolju, da teh vplivov ni bilo mogoče čutiti (prav tam).

Švedska je stara država s trdno tradicijo »regionalne velesile«, osnovana na centralističnih načelih – ta načela pa so vsa podprta s Krono in Cerkvijo, kar se je še posebej okrepilo v času kralja Gustava Adolfa in v obdobju njegovih naslednikov (Gustavsson in Runblom 1995, 210). Pomembno je tudi dejstvo, da Švedska nikoli ni bila kolonialna sila, torej nima niti nobenih povezav z dekoloniziranimi območji, kar je, na primer, značilno za Nizozemsko in Veliko Britanijo (prav tam). Švedska je tudi versko enotna dežela – Nizozemska je, denimo, ustvarila modus vivendi med različnimi verskimi skupnostmi (med različnimi religijami).

Uresničevanje državnih in mednarodnih dokumentov glede varstva narodnih skupnosti

Odbor ministrov Sveta Evrope je povzel, da na osnovi predložene dokumentacije RS zagotavlja učinkovito zaščito narodnih in etničnih skupnosti, vendar pa še vedno ne dosega ravni, kjer bi bile omenjenim skupnostim zagotovljene vse (jezikovne) pravice in kjer bi bilo zadoščeno vsem določilom Okvirne konvencije SE. Največjo težavo predstavljata romska skupnost in njena visoka stopnja brezposelnosti, kar posledično vodi tudi v stanovanjski problem, zato odbor ministrov poziva RS, naj še naprej sledi določilom Okvirne konvencije SE ter o vsem napredku sproti obvešča svetovalni odbor. RS naj tudi okrepi zakonsko podlago za varstvo narodnih manjšin in etničnih skupnosti. Državi je svetovano tudi, naj se intenzivneje vklopi v kulturne programe, ki se jih izvaja za pripadnike narodnih manjšin in etničnih skupnosti. Z zadnjim sklepom odbora ministrov je bila RS pozvana, naj okrepi sodelovanje v Nacionalnem programu za Rome 2010–2015, naj poskrbi za pravni status vseh »izbrisanih«, naj podpre uporabo romskega jezika v pravnih in političnih procesih ter se hkrati osredotoči na posredovanje romske problematike širši javnosti prek raznih oblik medijev.

Sklep, ki ga je prejela KŠ, označuje državo kot zgledno v spoštovanju manjšinskih pravic. Po mnenju Sveta Evrope je Švedska že sprejela primerne ukrepe za utrjevanje sistema varstva manjšin, poleg tega pa se je v ustrežni meri osredotočila na manjšinske jezike in njihovo vlogo, saj imajo ti jeziki na Švedskem pomembno vlogo v izobraževalnih in političnih procesih. Nadzor nad uresničevanjem določil je prešibak, zato ga mora

Švedska utrditi. Pripadnikom romske skupnosti se mora država intenzivneje posvečati, predvsem njihovim stanovanjskim problemom, izzivom z zaposlitvijo in, kot tudi RS, vlogi romskega jezika v družbi. Še vedno obstaja tudi izziv izobraževanja romskih otrok, saj je odstotek njihovega obiska šole (pre)nizek, enako pa velja tudi za romske iskalce zaposlitve – stopnja nezaposlenosti oziroma brezposelnosti je še vedno previsoka, poleg tega pa se država sooča tudi z visoko stopnjo decentralizacije, kar potegne za s seboj vso organizacijo.⁷

Sklep

Pravice narodnih manjšin so bile vedno podrejene nacionalnim interesom in varnostnim vprašanjem znotraj držav ter hkrati tudi mednarodnemu redu in stabilnosti v mednarodni skupnosti. Iz pričujočega prispevka je očitno, da so narodne skupnosti opredeljene kot »nasprotje« – pravica narodnih skupnosti do samoodločbe in politične neodvisnosti nasproti pravicam suverene države do ozemeljske integritete in političnega nadzora nad vsemi prebivalci znotraj njenih meja ter reda in stabilnosti v državi. Načelo samoodločbe ni uresničljivo za vse in ga je težko doseči, predvsem zaradi ozemeljskih porazdelitev, ki jih zahteva. Narodne manjšine so tako živ dokaz, da praksa suverenih držav v modernem sistemu nacionalnih držav ni nujno skladna z načelom, ki jo legitimizira. Neuresničene politične ambicije narodnih manjšin, ki so bile prej v domeni notranjih zadev držav, so pridobile tudi mednarodno veljavo in sicer predvsem zaradi potencialno destruktivnega vedenja znotraj sistema nacionalnih držav (govora je o odceptivah, iredentizmu, vmešavanju matične države, tokovih priseljencev). V okviru mednarodnih odnosov so tako pravice manjšinskih skupnosti zgolj sredstvo za zmanjševanje teh destabilizacijskih učinkov.

Jezik v takšni družbi igra ključno vlogo – ne nastopa namreč le kot sredstvo sporazumevanja, marveč pripadnikom narodne skupnosti in pravzaprav vsakemu posamezniku v družbi predstavlja simbolno vez s kulturo, tradicijo, okoljem, ki mu pripada. V kolikor iz določene družbe, kjer bivajo pripadniki neke narodne skupnosti, jezik, ki ga ta skupina uporablja, odstranimo, odstranimo pomemben del njihove kulture. Jezik sicer ni edini element, ki to (takšno) družbo sestavlja, vsekakor pa je bistven in skupnost kot takšna brez njega težko deluje. Zanihanje do uporabe lastnega jezika lahko pri pripadnikih narodne skupnosti povzroči psihološki

7 Zapisano je podano na podlagi sklepov odbora ministrov Sveta Evrope za posamezni državi.

zlom, saj nadvlada tujega jezika simbolizira družbeno dominanco, zmago velesile nad svojo »kolonijo«. Poleg tega se izguba pozna tudi na tradiciji. Večina tradicionalnih obredov, če ne kar vsi, je izvedenih v domačem jeziku, torej v jeziku, ki je še do nedavnega predstavljal pomemben del njihove kulture. Ko se le-ta odstrani, se močno skrči tudi obseg tradicij in običajev. V kolikor bi se to razlagalo kot jagnje, ki ga je potrebno darovati zavoljo napredka, naj poudarim, da se napredek lahko doseže tako, da se pripadniki narodne skupnosti naučijo še drugega ali tretjega jezika in ne, da se znebi-jo svojega prvega jezika, torej materinščine.

Na podlagi opravljene raziskave lahko na raziskovalno vprašanje odgovorim pritrdilno – da, zanikanje uporabe jezika resnično lahko vodi v izgubo etnično-jezikovnega vidika družbe. V kolikor si smem dovoliti drzno izjavo – izguba, odstranitev ali zgolj zanikanje uporabe določenega jezika morebiti lahko pripelje celo do pojava, ki ga imenujemo brezidentitetna družba.

Literatura

- Barker, Ernest. 1951. *Principles of Social and Political Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Brown, Michael E. 1996. *The international dimensions of internal conflict*. CSIA Studies in International Security. Cambridge/London: The MIT Press.
- Capotorti, Francesco. 1979. *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities*, Sub-Commission for Prevention of Discrimination and Protection of Minorities.
- Chaszar, Edward. 1988. *The international problem of national minorities*. Indiana: Indiana University of Pennsylvania.
- Claude, Inis L. 1955. *National minorities: an international problem*. Cambridge: Harvard University Press.
- Deschênes, Jules. 1985. *Proposal Concerning a Definition of the Term 'Minority'* (UN Document E/CN.4/Sub.2/1985/31) – Predlog za osnutek Deklaracije Generalne skupščine Združenih narodov (GS ZN) o pravicah manjšin (E/CN.4/Sub.2/1985/31). <http://www.jus.unitn.it/download/gestione/jens.woelk/20111010_19022011-02%20concepts2%20definitions.pdf>. (Dostop 23. 9. 2016.)
- Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih – European Charter for Regional or Minority Languages, sprejeta 5. novembra 1992, v veljavi od

1. marca 1998. <http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/148/>. (Dostop 23. 9. 2016.)
- Gellner, Ernest. 1983. *Nations and nationalism*. Oxford: Basil Blackwell.
- Gustavsson, Sven, in Harald Runblom, ur. 1995. *Language, Minority, Migration*. Uppsala: Uppsala University, Centre for Multiethnic Research.
- Hobsbawm Eric J. 1992. *Nations and Nationalism since 1780: programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press, Second Edition.
- Jackson Preece, Jennifer. 1998. *National Minorities and the European Nation-States System*. London: Oxford University Press.
- Južnič, Stane. 1983. *Lingvistična antropologija*. Ljubljana: Univerzum.
- King, Charles. 1997. Policing language: linguistic security and the sources of ethnic conflict. *Security Dialogue* 28 (4): 493–496.
- Klopčič, Vera. 2006. *Mednarodnopravne razsežnosti pravnega varstva manjšin v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Komac, Miran. 1999. *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- ur. 2007. *Priseljenci*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- , in Dean Zagorac, ur. 2002. *Varstvo manjšin: uvodna pojasnila in dokumenti*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- , in Petra Roter. 2015. The autonomy arrangement in Slovenia: an established institutional framework dependent on implementation of minority protection. V: *Managing Diversity through Non-Territorial Autonomy: Assessing Advantages, Deficiencies and Risks*, ur. Tove H. Malloy, Alexander Osipov, and Balázs Vizi, Oxford University Press, 93–115.
- Petrič, Ernest. 1977. *Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin*. Maribor: Založba Obzorja.
- 2010. *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. Ljubljana: ZRC SaZu.
- Macartney, C. A. 1934. *National states and national minorities*. London: Oxford University Press and Humphrey Milford.
- Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah – International Covenant on Civil and Political Rights, sprejet 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976. <http://www.ohchr.org/en/professional_interest/pages/ccpr.aspx>. (Dostop 27. 9. 2016.)
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah – International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, sprejet

16. decembra 1966, v veljavi od 3. januarja 1976. <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>>. (Dostop 27. 9. 2016).

Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin – Framework Convention for the Protection of National Minorities, sprejeta 1. februarja 1995, v veljavi od 1. februarja 1998. <http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/157/>. (Dostop 23. 9. 2016).

Parkvall, Mikael. 2009. Sveriges språk – vem talar vad och var? Stockholm: Stockholm Universitet.

Ra'anan, Uri, Maria Mesner, Keith Armes, in Kate Martin, ur. 1991. State and nation in multi-ethnic societies. The breakup of multinational states. Manchester/New York: Manchester University Press.

Roter, Petra. 2001. Locating the “minority problem” in Europe: a historical perspective. *Journal of International Relations and Development* 4 (3), 221–249.

--- 2008. Spreminjajoči se pomen vsebine kriterijev opredeljevanja (narodnih) manjšin. *Razprave in gradivo 2008* (56–57), 34–69.

--- 2014. Narodne manjšine v mednarodnih odnosih. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: Založba FDV.

Smith, A.D. 1991. Genealogija narodov. V *Študije o etnonacionalizmu*, ur. R. Rizman, 51–57. Ljubljana: Založba Krt.

Svet Evrope (SE) – Council of Europe (COE). <<http://www.coe.int/en/>>. (Dostop 26. 9. 2016).

--- Odbor ministrov. 2003. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Kraljevine Švedske, 10. december.

--- Odbor ministrov. 2005. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Republike Slovenije, 28. september.

--- Odbor ministrov. 2006. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Republike Slovenije, 14. junij.

--- Odbor ministrov. 2008. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Kraljevine Švedske, 11. junij.

--- Odbor ministrov. 2012. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Republike Slovenije, 4. julij.

--- Odbor ministrov. 2013. Sklep glede izvajanja Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin Kraljevine Švedske, 11. junij.

Škraba, Urška. 2007. Integracija Romov v občini Grosuplje. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

- The Protection of Minorities: Collected Texts. 1994. Strassbourg: Council of Europe.
- Tilly, Charles. 1975. Reflections on the history of European state-making. V The formation of national states in Western Europe, ur. Charles Tilly, 3–83. Princeton: Princeton University Press.
- Uradna stran švedskega parlamenta – Riksdag. <<http://www.riksdagen.se/>>. (Dostop 9. 9. 2016.)
- Ustanovna listina Organizacije združenih narodov – The Charter of the United Nations, podpisana v San Franciscu 26. junija 1945, v veljavi od 24. oktobra 1945.
- Ustava Kraljevine Švedske – Sveriges grundlagar, sprejeta 1974, v veljavi od 1. januarja 1975. <<http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11805>>. (Dostop 4. 10. 2016.)
- Ustava Republike Slovenije (RS), sprejeta 23. decembra 1991, v veljavi od 28. decembra 1991. <<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409>>. (Dostop 23. 9. 2016.)
- Zakon o narodnih manjšinah na Švedskem – Lag on svenska nationella minoriteter, sprejet 1998/99:143.
- Zakon o romski skupnosti, sprejet 30. marca 2007, v veljavi od 28. aprila 2007. <<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1762>>. (Dostop 24. 9. 2016.)
- Žurej, J. 2004. Pravice manjšin in jezikovne pravice v medijih v Republiki Sloveniji in v tujini. *Revus* 2 (2), str. 81–93.